नेपाल राजपत्र

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ३६) काठमाडौं, कात्तिक २४ गते २०४३ साल (अतिरिक्ताङ्क ३१ (क)

भाग २

श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले बनाइबक्सेको तल लेखिएबमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छ ।

२०४३ सालको ऐन नं. १७

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपालप्रतापभास्कर ओजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐरामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रबल गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

मुलुकी ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना: मुलुकी ऐनलाई संशोधन गर्न वाञ्छनीय भएकोले, श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पंचायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

899

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः (१) यस ऐनको नाम "मुलुकी (नवौं संशोधन) ऐन, २०४३" रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरून्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. मुलुकी ऐन अदालती बन्दोवस्तको महलमा संशोधनः मुलुकी ऐन (यस पछि "मूल ऐन" भनिएको) को अदालती बन्दोबस्तको महलको,–

(१) १० नम्बरको सट्टा देहायको १० नम्बर राखिएको छः–

"१० नं. ।। ।। प्रचलित कानूनमा श्री ५ को सरकार वादी हुने भनी लेखिएको मुद्दामा श्री ५ को सरकारलाई वादी कायम गरी मुद्दाको कारबाई गरिनेछ । सो बाहेक मुद्दाको विषय वा प्रकृतिबाट श्री ५ को सरकारको वा सार्वजनिक हित वा सरोकार निहित रहेको मुद्दा श्री ५ को सरकारले वा अड्डाको अनुमति लिई सर्वसाधारण जो सुकैले पनि वादी भै चलाउन सक्नेछ । अनुमतिका लागि निवेदन दिंदा फिरादपत्र साथै दिनु पर्छ । त्यसरी फिरादपत्र साथै अनुमतिको निवेदन परेमा उसै दिन अनुमतिको निवेदनमा निर्णय गरी दिनु पर्छ । अनुमति नदिएमा पुनरावेदन सुन्ने अड्डामा निवेदन दिन सक्नेछ ।"

(२) २९ नम्बरको दफा ९ को अन्त्यमा रहेको "बाटाको म्यादको दिन बांकी नभै नालिश दर्ता भएको भए सो मिसिलबाट कारबाई हुन सक्तैन खारिज गरी दिनु पर्छ । सो लेखिएको पांच रूपैयां बाहेक खारिज भए बापत सजाय गर्नु पर्दैन" भन्ने वाक्यांश झिकिएको छ ।

(३) ४५ नम्बरमा रहेको "अड्डा खुलेको दिनमा" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "तातिलपछि अड्डा खुलेको पहिलो दिनमा" भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।

(४) ५९ नम्बरको सट्टा देहायको ५९ नम्बर राखिएको छः–

"५९ नं. ।। ।। कुनै मुद्दामा आफ्नो काबु बाहिरको परिस्थितिले गर्दा म्याद तारिख गुज्रेमा एकै पटक वा तीन पटकसम्म गरी बढीमा ३० दिन सम्मको गुज्रेको म्याद

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

तारीख थामिन सक्तछ । यस महलको १४ र १९८ नम्बर बमोजिमको म्यादभित्र मुद्दा फैसला नभै तारिख गुज्रे-कोमा फेरि तीन पटकसम्म गरी ६० दिनसम्मको गुज्रेको तारिख मुद्दा सुन्ने अड्डाले थामी दिन सक्नेछ । तर यसै महलको ६२ नम्बर र १७५ नम्बरमा लेखिए जतिमा सोही बमोजिम हुनेछ ।"

(५) ६० नम्बरको सट्टा देहायको ६० नम्बर राखिएको छः—

"६० नं. ।। ।। मुद्दा दायर गरी तारिख लिई सकेपछि तारिख गुजारेकोमा पटक कायम गर्दा म्याद थमाएको पटकको हिसाव गरी पटक कायम गर्न हुँदैन, तारिख लिई गुजारेको मितिदेखि मात्र पटकको हिसाब गरी कायम गर्नुपर्छ ।"

(६) ८० नम्बरको सट्टा देहायको ८० नम्बर राखिएको छः—

"८० नं. ।। ।। अड्डामा परिरहेको फौजदारी मुद्दामा प्रतिवादीका लेखबाट उठेको ऐनले देवानी कायम हुने मुद्दा वा देवानी मुद्दामा प्रतिवादीका लेखबाट उठेको ऐनले फौज्दारी कायम हुने मुद्दा सो फौज्दारी वा देवानी मुद्दा हेर्ने अड्डाले नै त्यसै मिसिलबाट ठाडो बयान लिई यसै महलको ७८ नम्बर समेतको कानूनबमोजिम कारबाई किनारा गर्नुपर्छ । तर कुनै ऐनबमोजिम तोकिएको वा सुम्पिएको मुद्दा मात्र हेर्ने अड्डाले सोही ऐनबमोजिम सो मुद्दामा मात्र कारबाई किनारा गर्नुपर्छ ।"

(७) ८३ नम्बरको सट्टा देहायको ८३ नम्बर राखिएको छः—

"८३ नं. ।। ।। सोह्र वर्ष नपुगेका नावालक वा उमेर पुगेको भएपनि वृद्धावस्था वा कुनै किसिमको कडा रोगले गर्दा होश ठेगानामा नभएको वा वौलाएको वा दुवै आँखा नदेख्ने अन्धा अन्धी वा बक्क लाटा लाटी मानिसहरूको र विदेशमा गई फर्की आउने ठेगाना नभएका मानिसको हक पुग्ने जुनसुकै कुरामा नालिश, प्रतिउत्तर, पुनरावेदन, निवेदन दिन वा मुद्दा मामिलासम्बन्धी

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अन्य कुनै काम कारबाई गर्नुपर्ने भएमा अड्डाको अनुमति लिई ती मानिसहरूको एकाघरसंग बसेका सोह्र वर्ष नाघेको हकवालाले हदम्यादभित्र गर्न पाउनेछ — — १

माथि दफा १ मा लेखिएबमोजिम एकाघरका हकवाला नभएमा सोही दफामा लेखिएको व्यक्तिको हकमा निजलाई देखरेख वा संरक्षण गर्ने व्यक्तिले अड्डाको अनुमति लिई सो व्यक्तिको तर्फबाट नालिश, प्रतिउत्तर, पुनरावेदन, निवेदन दिन वा मुद्दा मामिलासम्बन्धी अन्य कुनै काम कारबाई गर्न पाउनेछ — — — २

माथि १ र २ दफामा लेखिएको अवस्थामा त्यस्तो कारण परेको हो होइन पहिले त्यसको सबूद बुझी हो रहेछ भने वारिस अख्त्यारनामा नभए पनि सो देखरेख गर्ने व्यक्ति, संरक्षक वा हकवालाले सो व्यक्तिको तर्फबाट सो दफाहरूमा लेखिएबमोजिम मुद्दा मामिलासम्बन्धी काम कारवाई गर्न हुन्छ — — — — ३

माथि १ र २ दफाबमोजिम अनुमतिका लागि निवेदन परेमा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि जो बुझनु पर्ने कुरा बुझी अनुमतिको लागि निवेदन परेको एक महीनाभित्र निवेदनमा निर्णय गरी दिनु पर्छ। त्यस्तोमा हदम्याद लाग्ने छैन — ४"

(८) ९४ नम्बरको सट्टा देहायको ९४ नम्बर राखिएको छः—

"९४ नं. ।। ।। मुद्दा हेर्ने अड्डाले राजगद्दी वा राजपरिवारको गाथसम्बन्धी मुद्दा, मृत्युदण्ड वा कैदको सजाय हुने राजकाजसम्बन्धी मुद्दा, कर्तव्य ज्यान, ज्यान मार्नेको उद्योग, डाँका, गोबध, स्वदेशी वा विदेशी मुद्रा खोटो टक मारेको वा छापेको र त्यस्तो खोटो मुद्रा चलन गरेको वा गर्न उद्योग गरेको मुद्दा, जवर्जस्ती

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

करणीको महलअन्तर्गत सजाय हुने मुद्दा, जिउ मास्ने बेच्नेको वा सोसम्बन्धी मुद्दा, लागू औषधसम्बन्धी मुद्दा, राष्ट्र सेवकले नगद वा जिन्सी मसौट गरेको मुद्दा, सरकारी सम्पत्ति रहेको घरमा आगो लगाएको मुद्दामा अभियुक्तलाई गिरफ्तार गर्न सकेसम्मको हुलियासमेत खुलाई अभियुक्त रहे बसेको इलाकाको प्रहरी कार्यालय वा प्रहरी कर्मचारीका नाउँमा यसै महलको ९८ नम्बरको नमुनाबमोजिमको वारेण्ट दुई प्रति र सात दिनसम्म तदारूखसाथ खोजतलाश गर्दा पनि अभियुक्त गिरफ्तार हुन नसके तामेल गर्न यसै महलको ९९ नम्बरबमोजिम सत्तरी दिने म्यादी पुर्जीसमेत लेखी पठाई सो सात दिनको म्याद नाघेपछि उक्त म्यादी पूर्जी जारी भएको व्यहोरा अड्डाको सूचना पाटीमा र यथासंभव कुनै स्थानीय पत्र-पत्रिकामा समेत प्रकाशित गर्नुपर्छ । प्रहरी कार्यालय वा कर्मचारीले पनि वारेण्ट पाएपछि सो बदर वा तामेल नभएसम्म तदारूखसाथ अभियुक्तलाई खोजतलाश गरी पक्री बाटाको म्यादबाहेक चौबीस घण्टाभित्र वारेण्ट जारी गर्ने अड्डामा दाखिल गराउनु पर्छ । अभियुक्त अन्य इलाकामा गई बसेको पत्ता लागे त्यस्तो प्रहरी कार्यालय वा कर्मचारीले आफ्नो नाउँको वारेण्ट अभियुक्त गई बसेको इलाकाको प्रहरी कार्यालय वा कर्मचारीको नाममा पठाई वारेण्ट जारी गर्ने अड्डालाई सूचना गर्नु पर्छ । त्यसरी आएकोमा प्रहरी कार्यालय वा कर्मचारीले आफ्नो नाउँमा आदेश भएसरह तामेल गर्नु गराउनु पर्छ । सो बाहेक फौज्दारी मुद्दामा समाह्वान र देवानी मुद्दामा इतलायनामा बाटाको म्याद बाहेक तीस दिनको म्याद दिई जारी गर्नु पर्छ र सो समाह्वान इतलायनामा यसै महलको १०४ नम्बरको नमूनाबमोजिम हुनु पर्छ ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(९) १०८ नम्बरको अन्त्यमा देहायको प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश थपिएको छः–

"तर पुर्पक्षको निमित्त थुनामा रहेको अभियुक्तले पेश गर्नु पर्ने साक्षीका हकमा दस्तूर दाखिल गर्न असमर्थता देखाएमा त्यस्तो दस्तूर दाखिल नगरेपनि अड्डाले समाह्वान, इतलायनामा जारी गरी साक्षी बुझ्न पर्छ ।"

(१०) ११० नम्बरको दफा ३ पछि देहायको दफा ३क थपिएको छः–

"माथि दफा १, २ र ३ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सरकारी कार्यालय, संगठित संस्था कुनै तहको पंचायत वा वर्गीय संगठनको नाममा वा त्यस्तो कार्यालय, संस्था, पंचायत वा संगठनमा काम गर्ने कर्मचारीको नाममा समाह्वान, इतलायनामा, म्याद सूचना तामेल गर्नु पर्दा रजिष्टरी गरी हुलाकद्वारा तामेल गर्न हुन्छ । त्यसरी हुलाकद्वारा पठाएकोमा त्यसको पहुंच रसीद अड्डामा दाखिल भएपछि सो समाह्वान इतलायनामा, म्याद वा सूचना अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म रीतपूर्वक तामेल भएको मानिनेछ – – ३क."

(११) ११८ नम्बरको सट्टा देहायको ११८ नम्बर राखिएको छः–

"११८ नं. ।। ।। देहायका मुद्दाका मानिसलाई देहायमा लेखिएबमोजिम गरी राखी मुद्दा हेर्नुपर्छ –

राजगद्दी वा राजपरिवारको गाथसम्बन्धी मुद्दामा अभियुक्तलाई थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नुपर्छ – – १

देहायको कुनै अपराधमा तत्काल प्राप्त प्रमाणवाट कसूरदार देखिने भएमा वा त्यस्तो प्रमाणवाट कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिव आधार भएमा अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म अड्डाले अभियुक्तलाई थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु पर्छ – – – – – २

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

मृत्युदण्ड वा जन्म कैदको सजाय हुन सक्ने अपराध — १

श्री ५ को सरकार वादी भै चलेको तीन वर्ष वा सो भन्दा बढी कैदको सजाय हुन सक्ने अपराध — — १

माथि उल्लिखित अपराधको उद्योग, दुरुत्साहन वा अपराधिक षड्यन्त्र गरेको वा त्यस्तो अपराधमा मतियार भएको अपराध — — — — — १

नेपाल अधिराज्यमा स्थायी बसोबास नभएका कुनै अभियुक्त तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट छ महीना वा सो भन्दा बढी कैदको सजाय हुन सक्ने अपराधको कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिव आधार भएमा अड्डाले निजलाई थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु पर्छ — ३

माथि २ र ३ दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अभियुक्त नाबालक वा शारीरिक वा मानसिक रोग लागेको कारणबाट थुनामा राख्नु अनुपयुक्त हुने भनी अड्डाले ठहऱ्याएको व्यक्ति रहेछ भने अड्डाले धरौट वा जमानत लिई निजलाई थुनामा नराखे पनि हुन्छ। अपराध हुँदाको परिस्थिति, अभियुक्तको उमेर, निजको शारीरिक वा मानसिक अवस्था र पहिलेको आचरणलाई विचार गर्दा कुनै अभियुक्तलाई थुनामा राख्न उपयुक्त नदेखिएमा, मृत्युदण्ड वा जन्मकैदको सजाय हुन सक्ने अपराध गरेको वा सो अपराधको उद्योग, दुरुत्साहन वा आपराधिक षड्यन्त्र गरेको वा त्यस्तो अपराधमा मतियार भएको अभियोग लागेको अभियुक्त बाहेक, त्यस्तो अभियुक्तसंग अदालतले धरौट वा जमानत लिई निजलाई थुनामा नराखे पनि हुन्छ — — ४

माथि २ वा ३ दफाबमोजिम हुनेमा बाहेक तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट कुनै अभियुक्त कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिव आधार भएमा अड्डाले

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

निजसंग धरौट वा जमानत लिई मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु पर्छ — — — — — — ५

पुर्पक्षको लागि थुनामा वा जमानत वा धरौटीमा नरहेको अभियुक्त पछि प्राप्त प्रमाणबाट कसूरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने आधार भएमा मुद्दाको कारबाई जुनसुकै अवस्थामा पुगेको भए पनि अड्डाले माथि दफा २, ३ वा ५ बमोजिम अभियुक्तलाई अवस्थानुसार थुनामा राख्न वा निजसंग धरौट वा जमानत माग्न हुन्छ। शुरूमा अभियुक्तलाई थुनामा नराखेको वा निजसंग धरौट वा जमानत नलिएको कारणले मात्र पछि निजलाई सोबमोजिम थुनामा राख्न वा निजसंग धरौट वा जमानत माग्न अड्डालाई बाधा पारेको मानिने छैन — — ६

यस नम्बरको दफा २, ३, ८ वा ९ बमोजिम थुनामा परेको कुन अभियुक्त पछि प्राप्त प्रमाणबाट कसूरदार होइन भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिब आधार भएमा मुद्दाको कारबाई जुनसुकै अवस्थामा पुगेको भए पनि अड्डाले निजलाई थुनाबाट छाड्न सक्नेछ — — — ७

यो नम्बरबमोजिम अड्डाले मागेको धरौट वा जमानत नदिने अभियुक्तलाई अड्डाले थुनामा राखी मुद्दाको कारबाई गर्नेछ — — — — — — ८

कुनै अभियुक्तसंग लिएको धरौट वा जमानत पछि अपर्याप्त देखिन आएमा अड्डाले निजसंग थप धरौट वा जमानत माग्न र निजले सोबमोजिम थप धरौट वा जमानत नदिएमा निजलाई थुनामा राख्न सक्नेछ — — — — — — ९

माथि दफा दफाबमोजिम लिनु पर्ने धरौट वा जमानतको अंक तोक्दा देहायका कुराहरूको विचार गरी तोक्नु पर्नेछ — — — — — — १०

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अपराधको प्रकृति – – – – – १

अभियुक्त वा कसूरदारको आर्थिक अवस्था एवं पारिवारिक स्थिति – – – – – – १

निजको उमेर र पहिले कुनै अपराधको कसूरदार ठहरी सजाय पाएको छ वा छैन भन्ने कुरा – – १

व्यहोर्नु पर्ने क्षतिपूर्ति – – – – १

माथि दफा दफाबमोजिम कुनै व्यक्तिसंग मागिएको धरौट वा जमानत चर्को वा अपर्याप्त भयो भन्ने कुनै मनासिव कारण देखाई मुद्दाको कुनै पक्षले निवेदन दिएमा पुनरावेदन सुन्ने अड्डाले सो धरौट वा जमानतको अंक घटाउन वा बढाउन सक्नेछ – – – – ११"

(१२) ११९ नम्बरको सट्टा देहायको ११९ नम्बर राखिएको छः–

"११९ नं. ।। ।। यस महलमा यस अघि जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अभियुक्तलाई कुनै हालतमा पनि निज उपर लगाइएको अभियोग प्रमाणित भएमा हुन सक्ने अधिकतम कैदको सजायको अवधि भन्दा बढी अवधिसम्म थुनामा राखिने छैन ।"

(१३) १२१ नम्बरको सट्टा देहायको १२१ नम्बर राखिएको छः–

"१२१ नं. ।। ।। मुद्दाको सम्बन्धमा जुनसुकै व्यहोराले थुनामा राख्दा यस्तो अभियोगमा यस कानूनको यो नम्बर दफाअनुसार थुनामा राखिएको हो भनी सो थुनामा राखिइने व्यक्तिलाई कारण खोली पुर्जि नदिई थुनामा राख्न हुंदैन । सम्बन्धित पक्षको निवेदन नपरे पनि पुनरावेदन सुन्ने अड्डाले थुना गैर कानूनी वा बेरीत हो वा होईन भनी जांचबुझ गर्न र गैरकानूनी वा बेरीत देखिएमा कानूनबमोजिम उपयुक्त आदेश दिन सक्नेछ ।"

(१४) १२३ नम्बरको सट्टा देहायको १२३ नम्बर राखिएको छः–

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

"१२३ नं. ।। ।। यस महलबमोजिम कारबाईको लागि थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिले एक वर्षभित्र मुद्दाको किनारा नभएमा त्यस्तो अभियुक्तलाई यसै महलको ११८ नम्बरको दफा २ बमोजिम थुनामा राखिएको भए निजसंग धरौट वा जमानत लिई र सोही नम्बरको दफा ८ वा ९ बमोजिम थुनामा राखिएको भए धरौट वा जमानत केही नलिई थुनाबाट छोडी मुद्दाको कारबाई गर्नुपर्छ । तर पाँच वर्ष वा सो भन्दा बढी कैद, मृत्युदण्ड वा जन्म कैदको सजाय हुने कुनै अपराधको अभियोग लागेको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा यो नम्बरको व्यवस्था लागू हुने छैन र पटके अपराधीलाई अड्डाले म्नासिब सम्झेमा थुनामै राखी कारबाई गर्न सक्नेछ ।"

(१५) १२४ नम्बरको सट्टा देहायको १२४ नम्बर राखिएको छः–

"१२४ नं. ।। ।। अड्डाबाट तोकिएको समय र स्थानमा उपस्थित हुनु पर्ने व्यक्ति तोकिएबमोजिम उपस्थित नभएमा तत्सम्बन्धमा राखेको धरौट जफत हुनेछ र जमानत दिएको भए यसै महलको १२४क. नम्बरबमोजिम गराइएको कागज अनुसार जमानतको रकम असूल गर्नुपर्छ । तर त्यस्तो व्यक्तिले आफु उपस्थित हुन नसकेको कुनै मनासिब कारण देखाएमा अड्डाले सोबमोजिम नगर्न पनि सक्नेछ ।"

(१६) १२४ नम्बरपछि देहायका १२४क., १२४ख. र १२४ग. नम्बरहरू थपिएका छन्ः–

"१२४क. नं. ।। ।। यसै महलको ११८ नम्बर बमोजिम कुनै व्यक्तिसंग धरौट लिंदा अड्डाबाट तोकिएको समय र स्थानमा उपस्थित नभएमा धरौट जफत हुने शर्त उल्लेख गरी कागज गराउनु पर्छ – – १

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।